

Seminarul profesional
Interpretarea criminalistică și medico-legală a unor elemente materiale

TEHNICA PROFILING-ULUI ÎN INVESTIGAȚIILE CRIMINALISTICE

DOI:10.24193/SUBBiur.62(2017).2.7

Published Online: 2017-06-15

Published Print: 2017-06-30

Bianca CÂRDAN*

Abstract: *The profiling technique in forensic investigations. The psychological profile of the criminal is a complex process of identifying it, by analyzing the nature of the offense committed and the mode of committing it. This technique can provide information on the type of offender, while reducing the suspect circle. Due to the modernization of society, many criminals have come to know how to alter the crime scene so that their traces are lost. That is why the profiler will have to carefully and professionally investigate the scene of the crime in order to discover the traces of the offense and at the same time to be able to reproduce mentally the thread of the events. Profiling is therefore important in forensic research, and it is precisely in order to discover and interpret the traces of crime and its author.*

Keyword: *profiling, serial killer, criminal investigation, psychological profile, traces.*

Rezumat: *Profilul psihologic al infractorului reprezintă un proces complex de identificare a acestuia prin analiza făcută asupra naturii infracțiunii săvârșite și a modului de comitere. Prin această tehnică se pot furniza informații cu privire la tipul de infractor prezent în cauză, reducându-se totodată cercul de suspecți. Datorită modernizării societății, mulți criminali au ajuns să știe să altereze locul faptei în așa fel încât, urmele acestora să fie pierdute. De aceea, profilerul va trebui să cerceteze cu atenție și profesionalism locul faptei pentru a fi descoperite urmele infracțiunii și, totodată, pentru a se putea reproduce mental firul evenimentelor petrecute. Profiling-ul este, așadar, important în cercetările criminalistice, impunându-se tocmai pentru a se descoperi și interpreta urmele infracțiunii și autorul acesteia.*

Cuvinte-cheie: *profiling, criminal în serie, investigație criminalistică, profil psihologic, urme.*

În literatura de specialitate, termenul de profiling este descris ca fiind „o tentativă academică de a furniza agențiilor de investigații informații specifice despre tipul de infractor care comite o anumită crimă”¹. Într-o altă accepțiune, Brent Turvey definește profilul psihologic ca fiind „procesul de a deduce caracteristicile de personalitate distinctive ale indivizilor responsabili de comiterea actelor criminale”².

Pornind de la definițiile menționate mai sus, putem afirma că „profilul psihologic” echivalent cu denumirea de „psihocriminalistică” este un proces complex de identificare a infractorilor, prin care se arată caracteristicile de personalitate și comportamentele acestora, modelele motivaționale, bazându-se pe analiza câmpului infracțional. Această nouă metodă de investigare a infractorilor mai este cunoscută și sub termenul de „criminal profiling”, adică investigație psihologică, profil comportamental sau cu alte cuvinte profilul infractorului. Oricare dintre aceste denumiri se referă la un singur lucru, și anume la „știința identificării infractorului, bazată pe analiza naturii infracțiunii sau a modului în care a fost comisă.”³ După cum se poate observa, prin aplicarea tehnicii de profiling nu se poate identifica un individ anume, ci se pot oferi date referitoare la personalitatea și tipul de criminal care ar fi putut săvârși fapta, direcționând în acest sens cercetările într-o anumită direcție, reducându-se totodată cercul de suspecți și ajungând mai repede la finalitatea investigației. În România, Dr. Nicolae Zamfirescu este promotorul aplicării tehnicii de tip profiling pentru investigarea crimelor cu autori necunoscuți.

Crima este un fenomen de devianță socială a unei persoane care vine în contradicție cu un set de norme de conviețuire socială considerate fundamentale pentru o orânduire socială. Cu alte cuvinte, aceasta este un fenomen infracțional complex, datorită factorilor care îl compun și totodată datorită multitudinii și diversității formelor în care se manifestă, fapt care nu poate fi înțeles decât pe baza psihocriminalisticii, cu toate implicațiile sale. În ultimii ani, se remarcă o creștere ascendentă a infracțiunilor de violență, astfel că autoritățile însărcinate cu descoperirea criminalilor în serie și nu numai, ar trebui să își adapteze metodele de investigare cu anumite metode moderne, folosite în țările occidentale, procedee care au demonstrat pe deplin viabilitatea lor în demersul identificării omuciderilor cu autori necunoscuți. Prezența criminalilor în serie o regăsim în tot arealul geografic de pe mapamond, cu vârfuri numerice mai însemnate în țările care au și populație mult mai densă, acest fenomen al criminalității îndreptându-se spre o „globalizare”. „Indiferent de aria geografică și culturală în care au loc, există elemente de particularitate care se remarcă de la o societate la alta, de la o cultură la alta, de la o țară la alta. În Europa de Vest, cea centrală și în România de asemenea, crima în serie a fost și rămâne o problemă care trebuie studiată și contracarată.”⁴

Mulți criminali devin din ce în ce mai deștepți și foarte mulți dintre aceștia au început să știe să altereze locul faptei, deoarece media și serialele de tip CSI, Criminal Minds, îi învață. Un tip de crimă care a început să apară și în România este *Staging-ul*. Mihaela Brooks, criminal profiler, membră în American Investigative Society of Cold Cases, în prezentarea ei, în cadrul unui seminar profesional de criminalistică cu tema „Utilizarea metodelor de profilaj în investigarea criminalistică”, a subliniat diferența dintre *staging* și *precauție*, aceasta precizând că „*precauția* este acel act în care ucigașul ia ceva de la locul crimei, ștergând urmele, cu scopul de a înșela poliția. În schimb, *staging-ul*, este acel act intențional, voluntar, premeditat, unde criminalul alterează special locul faptei, făcând să pară ceva ce nu este, introducând ceva nou în câmpul infracțional, și de această dată nu de a înșela organele judiciare, ci de a-i conduce spre o altă pistă. Se simulează evenimente sau crime care nu au avut loc. Ceea ce este de subliniat la *staging*, este faptul că autorul aranjează locul crimei așa cum crede el că ar trebui să arate o sinucidere de exemplu, acesta fiind un indiciu important pentru autorități.”

Una dintre principalele tehnici de elaborare a unui profil psihologic este cercetarea locului faptei. Din perspectiva profiler-ului, cercetarea la fața locului este printre cele mai importante activități cuprinse în conceptul de *criminal profiling*, prezența sa impunându-se. Acesta trebuie să își reproducă mental firul evenimentelor petrecute, pentru a realiza un profil psihologic complex, oferind organelor prezente în câmpul faptei „filmul crimei în dinamica sa”⁵, comparând schițele mentale cu cele ale anchetei. „Tehnica de lucru a profilerului se bazează pe o profundă cunoaștere și înțelegere a psihologiei comportamentului uman.”⁶ De asemenea, este necesar a se face diferența între *modul de operare și amprenta psihocomportamentală* a infractorului, aspect căruia nu i se dă atenție în cele mai multe cazuri de către organele prezente la locul faptei și totodată sesizarea acțiunilor care sunt ilogice în raport cu derularea evenimentelor, însă ele au fost executate (ne ajută să descifrăm amprenta psihocomportamentală a autorului). Nu în ultimul rând, expertul psiholog trebuie să „anticipeze «comportamentul următor pretabil» contracarând pentru viitor «mișcările» autorului prin intuirea versiunilor optime cu grad rezonabil de credibilitate în identificarea acestuia.”⁷ Putem afirma cu tărie faptul că în timp ce un loc al faptei organizat indică premeditarea, iar făptuitorul evită să lase urme pentru a nu fi prins, un câmp infracțional dezorganizat ne duce cu gândul la ideea de acțiune spontană de a ucide sau un moment de nebulie al infractorului.

Câteva caracteristici ale profilului psihologic surprinse de Holmes:⁸

- ✚ Scena actului infracțional reflectă personalitatea autorului.
- ✚ „Semnătura” rămâne mereu aceeași, reprezentând elementul simbolic cel mai important al criminalului în serie, chiar dacă modul de operare se schimbă.

Urmele sunt foarte importante în realizarea profilului autorului, fiind „mijloace materiale de informație despre infracțiune și persoanele angajate într-un mod sau altul la săvârșirea ei.”⁹ Urmele de picioare lăsate la locul faptei ne indică sexul și vârsta făptuitorului, direcția de mers, punctele de staționare, dacă era sau nu în stare de ebrietate, neliniște sau chiar și starea de boală a autorului prin „unghiuri de deschidere variate, cu orientări spre valori negative; dese reveniri și oscilări”¹⁰ și starea de obezitate sau graviditate avansată atunci când autorul este o femeie. Urmele de mâini sau relief papilar ne conduc spre a aprecia dacă sunt lăsate pe obiectul primitiv de bărbați, femei sau copii, precum și înălțimea acestora. Spre exemplu dacă urmele de relief papilar au fost lăsate la o înălțime de 1,90 m, atunci excludem persoanele de talie mică din cercul de suspecti. Până în momentul de față, urmele papilare constituie cel mai sigur mijloc de individualizare a unei persoane.¹¹

În aceeași ordine de idei, cunoașterea victimei este primordială în procesul de identificare a autorului faptei și ne ajută să descifrăm relația cuplului penal victimă-autor. Personalitatea acesteia, structura și dinamica ei, evidențiază inteligibilitatea raportului cu criminalul.¹² De cele mai multe ori, criminalii în serie își aleg un anume tip de victime, având o importanță simbolică pentru ei, astfel că putem contura un profil psihologic al infractorului prin intermediul subiectului pasiv al faptei. Din cele spuse anterior, putem afirma că „un anumit tip de personalitate al victimei ne conduce, coroborând datele rezultate din cercetarea statică și dinamică a locului infracțiunii, din expertiza modului de operare, din concluziile medico-legale, către un anumit tip de personalitate au autorului infracțiunii.”¹³ De aceea este necesar a ști care sunt datele ce o definesc și anume: cercul de prieteni, obiceiuri, tabieturi, anumite vicii,

nivelul de educație și cultură, serviciul, localurile frecventate, antecedente penale sau contravenționale, ș.a.m.d, stilul său de viață impunându-se într-o mare măsură în profiling. Este necesar să studiem și să stabilim care este natura relației reale dintre victimă și infractor, adică să-i studiem în același grup social, aceeași cultură sau subcultură și să cunoaștem întreaga dinamică a evenimentelor, toate văzute în context și nu în afara lui.”¹⁴. În acest context, trebuie precizat și rolul de autopsie psihologică a victimei, care este la fel de importantă în procesul de identificare a făptuitorului, ocupându-se de tot ceea ce ține de psihicul acesteia.

De asemenea, rolul medicului legist în cercetarea locului faptei este unul complex, deoarece acesta ne furnizează date cu privire la natura și cauza morții și concluzionează asupra „legăturii cauzale dintre acțiune și consecințele sale.”¹⁵ Acesta trebuie să examineze în detaliu leziunile cadavrului, succesiunea, când au fost făcute, numărul și poziționarea lor „în raport cu diverse puncte anatomice de pe corpul victimei. Semnele particulare trebuie atent descrise, arătându-se natura, felul, amplasarea, forma, aspectul, culoarea.”¹⁶ Rănile de pe fața victimei pot să ne indice faptul că cei doi se cunoșteau, existând o tentativă de depersonalizare a acesteia. De exemplu, semnele de tortură, de canibalism, ne pot indica „semnătura” criminalului. De asemenea, „starea îmbrăcămintei poate oferi detalii asupra condițiilor de mediu în care a stat cadavrul.”¹⁷

Se impune a face o precizare în ceea ce privește profilajul psihocriminalistic, care îmbină cunoștințele criminalisticii cu cele ale medicinei-legale, oferindu-ne o interpretare corectă a locului faptei, având la bază următoarele premise:¹⁸

- ✚ Personalitatea infractorului se oglindește în scena și condițiile crimei.
- ✚ Criminalul va comite în mod repetat crime asemănătoare, datorită impulsurilor care îl marchează, iar modul în care ucide și „regizarea” locului crimei, ne indică suferințele acestuia.

Importanța medicului legist în realizarea unui profil psihologic este însemnată, deoarece acesta ne furnizează date în legătură cu cauza reală a morții și interpretarea tuturor leziunilor prezente pe corpul victimei, locul unde a fost găsită victima, poziția acesteia, în final făcând autopsia medico-legală, rezultate care ne pot indica modul de operare și „semnătura” criminalului în serie.

Așa cum am precizat mai sus, se impune a se face o precizare în ceea ce privește diferența covârșitoare dintre modul de operare și semnătura psihocomportamentală a criminalului. Așadar, pentru a înțelege mai bine semnificația termenilor, putem afirma faptul că „semnătura” criminalului în serie reprezintă acele acte inutile care le-a comis pentru a ucide victima și care nu erau necesare în săvârșirea crimei. Exemple în acest sens ar fi maltratarea, tortura, mutilarea cu ferocitate care duc la depersonalizarea victimei. „Profilerii FBI au descris «semnătura» ca fiind «realizarea fanteziilor unui criminal violent.»”¹⁹ De aici putem deduce faptul că, aceste fantezii sunt adânc înrădăcinate în conștientul lor, iar cu timpul le transformă în acțiuni, exprimând dorințele și ideile lor unice. Semnătura psihocomportamentală este sintagma-cheie în descoperirea criminalului în serie, fiindcă are la bază nevoile psihologice ale acestuia, nevoi care și-au pus amprenta asupra dezvoltării lui emoționale.

Spre deosebire de amprenta criminalului, prin *modus operandi* înțelegem felul în care criminalii în serie operează, adică unii acționează doar pe timp de noapte, unii așteaptă victima în mașină sau în locuința acesteia sau chiar în locuri publice. Tot astfel, modul de pătrundere poate fi diferit, modul de atac, obiectele care sunt folosite în săvârșirea crimei, data, ora, ș.a.m.d. Astfel, dacă „semnătura” reprezintă acele acte inutile, care nu sunt necesare în comiterea crimei, atunci *modus operandi* reprezintă actele care sunt necesare pentru a comite crima.

Așa cum am precizat mai sus, modul de operare se poate schimba de la o infracțiune la alta, ceea ce ne sugerează că este un „comportament învățat, care este dinamic și flexibil, care se dezvoltă în timp pe măsură ce infractorul câștigă experiență și încredere în sine.”²⁰

În opinia lui Ion Poenaru, modul de operare reprezintă „acel complex de activități, deprinderi și procedee folosite, ce caracterizează activitatea unui infractor înainte, în timpul și după comiterea unei infracțiuni intenționate.”²¹

Putem conchide, pe baza celor arătate mai sus, că tehnica profiling-ului ar trebui să constituie o reală preocupare a organismelor abilitate în acest sens, în vederea identificării autorilor necunoscuți. Este de neconceput ca această metodă sau acest *criminal personality profiling* să nu se impună în investigațiile penale ale poliției judiciare, deoarece imaginea unui ucigaș o regăsim în chiar urmele lăsate de acesta la locul faptei, fiind suficient ca acestea să poată fi interpretate.

BIBLIOGRAFIE

1. Barbu Nicu-Damian, Investigarea infracțiunilor de omor, Editura SITECH, Craiova, 2012, p.112.
2. Gheorghe Pășescu, Interpretarea criminalistică a urmelor la locul faptei. Master European-Criminalistică. Note de curs, Editura Era, București, 2006.
3. Ion Mircea, Valoarea criminalistică a unor urme de la locul faptei, Editura „Vasile Goldiș”, Arad, 1996.
4. Ioan Buș, Psihologie și Infracționalitate. Fundamente teoretice. Volum I, Editura ASCR, Cluj-Napoca, 2006.
5. Ioan Buș, Psihologie judiciară, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1997.
6. Lucian Ionescu, Dumitru Sandu, Identificare criminalistică, Ediția 2, Editura C.H. Beck, București, 2011.
7. Magdalena Spiridon, Psihologia victimei-Sursă importantă de identificare a infractorilor, Revista Română de Psihocriminalistică, Anuarul 2007.
8. Mihaela Brooks, Introducere în profiling, Revista Română de Psihocriminalistică, Anuarul 2007.
9. Neculai Spirea Zamfirescu, Tratat practic de psihocriminalistică. Autori și adevăruri necunoscute, Editura Universul Juridic, București, 2010.
10. Neculai Spirea Zamfirescu, Logica cercetării criminale. Psihocriminalistica. Curs postuniversitar de poliție judiciară, Editura PRINTEURO, Ploiești.
11. Neculai Zamfirescu, Sorin Alămoreanu, Oana Zamfirescu, Criminal profiling: The romanian experience. Profile analysis of crimes committed by Rroma, Revista Română de Psihocriminalistică, Anuarul 2009.
12. Sorin Alămoreanu, Elemente de criminalistică, Editura ALMA MATER, Cluj-Napoca, 2000.
13. Tudorel-Severin B. Butoi, Criminali în Serie. Psihologia Crimei. Serial killer, profiler, psihopatul sexual pe terenul criminalității, Editura PHOBOS, București, 2003.

14. Tudorel Butoi, Psihologie judiciară. Curs universitar. Abordări teoretice și practice, Editura Trei, București, 2012.
15. Tudorel Butoi, Grigore Stolojescu, Cristian – Eduard Stefan, Analiza comportamentală în procesul penal, Editura Pro Universitaria, București, 2014.
16. Viorel Vasile, Investigarea crimelor și criminalilor în serie, Editura Ministerului Afacerilor Interne, București, 2013.
17. Viorel Vasile, Aspecte victimologice circumscrise actului criminal, Revista de Investigare a Criminalității, Anul V Numărul 1/2012.
18. Vladimir Beliș, Medicina legală în practica judiciară, Editura Juridică, București, 2002.

* Jurist; cardanbianca@gmail.com.

- ¹ HOLMES & HOLMES, p.3, apud Mihaela Brooks, *Introducere în profiling*, Revista Română de Psihocriminalistică, Anuarul 2007, p. 120.
- ² *Ibidem*.
- ³ Neculai Zamfirescu, Sorin Alămoreanu, Oana Zamfirescu, *Criminal profiling: The romanian experience. Profile analysis of crimes committed by Roma*, Revista Română de Psihocriminalistică, Anuarul 2009, p. 11.
- ⁴ Sorin Alămoreanu, *Elemente de criminalistică*, Editura ALMA MATER, Cluj-Napoca, 2000, p. 212.
- ⁵ Tudorel-Severin B. Butoi, *Criminali în Serie. Psihologia Crimei. Serial killer, profiler, psihopatul sexual pe terenul criminalității*, Editura PHOBOS, București, 2003, p. 62.
- ⁶ Ioan Buș, *Psihologie și Infraționalitate. Fundamente teoretice. Volum I*, Editura ASCR, Cluj-Napoca, 2006, p. 107.
- ⁷ *Ibidem*.
- ⁸ Tudorel Butoi, Grigore Stolojescu, Cristian – Eduard Stefan, *Analiza comportamentală în procesul penal*, Editura Pro Universitaria, București, 2014, p. 121.
- ⁹ Ion Mircea, *Valoarea criminalistică a unor urme de la locul faptei*, Editura „Vasile Goldiș”, Arad, 1996, p.24
- ¹⁰ Gheorghe Pășescu, *Interpretarea criminalistică a urmelor la locul faptei*. Master European- Criminalistică. Note de curs, Editura Era, București, 2006, p. 54.
- ¹¹ Lucian Ionescu, Dumitru Sandu, *Identificare criminalistică*, Ediția 2, Editura C.H. Beck, București, 2011, p. 12.
- ¹² Viorel Vasile, *Aspecte victimologice circumscrise actului criminal*, Revista de Investigare a Criminalității, Anul V Numărul 1/2012, p.82
- ¹³ Magdalena Spiridon, *Psihologia victimei-Sursă importantă de identificare a infractorilor*, Revista Română de Psihocriminalistică, Anuarul 2007, p.7 8.
- ¹⁴ Ioan Buș, *Psihologie judiciară*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1997, p. 87.
- ¹⁵ Vladimir Beliș, *Medicina legală în practica judiciară*, Editura Juridică, București, 2002, p. 409.
- ¹⁶ Barbu Nicu-Damian, *Investigarea infracțiunilor de omor*, Editura SITECH, Craiova, 2012, p. 112.
- ¹⁷ Neculai Spirea Zamfirescu, *Logica cercetării criminale. Psihocriminalistica. Curs postuniversitar de poliție judiciară*, Editura PRINTEURO, Ploiești, p. 48.
- ¹⁸ Sorin Alămoreanu, *Elemente de criminalistică*, Editura ALMA MATER, Cluj-Napoca, 2000, p. 218.
- ¹⁹ Douglas J., Burgess A., *Crime classification Manual*, Editura Pocket Books, 1992, p.46, apud. Viorel Vasile, *Investigarea crimelor și criminalilor în serie*, Editura Ministerului Afacerilor Interne, București, 2013, p. 80.
- ²⁰ Tudorel Butoi, *Psihologie judiciară. Curs universitar. Abordări teoretice și practice*, Editura Trei, București, 2012, p. 70.
- ²¹ Ion Poenaru, *Prezent și perspectivă în știința criminalistică*, Editura MI, 1979, p.229, apud. Neculai Spirea Zamfirescu, *Tratat practic de psihocriminalistică. Autori și adevăruri necunoscute*, Editura Universul Juridic, București, 2010, p. 253.